

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060303

DOM
2016-06-20
Stockholm

Mål nr
M 9326-15

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Mark- och miljödomstolen, Växjö tingsrätts dom 2015-09-28 i mål M 963-14, se bilaga A

KLAGANDE

Orkla Foods Sverige AB, 556238-0302
241 81 Eslöv

Ombud: X och Y

MOTPARTER

1. Kristianstads kommun
291 80 Kristianstad
2. Miljö- och hälsoskyddsnämnden i Kristianstads kommun
291 80 Kristianstad
3. Länsstyrelsen i Skåne län
205 15 Malmö
4. Sveriges geologiska undersökning
Box 670
751 28 Uppsala
5. GK
6. HK
7. EH
8. Handelsbolaget Alf & Lena

Dok.Id 1277452

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00-15:00
		E-post: svea.avd6@dom.se www.svea.se		

9. LA

10. AB Kristianstadsbyggen

SAKEN

Ansökan om lagligförklaring och tillstånd till bortledning av grundvatten avseende befintliga brunnar på fastigheten X i Kristianstads kommun

Avrinningsområde: 88 Helge å

N:6198871 E:436399

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Med ändring av mark- och miljödomstolens dom beslutar Mark- och miljööverdomstolen följande.

Lagligförklaring

Mark- och miljööverdomstolen lagligförklarar befintliga jordlagerbrunnar som betecknats B2 och B3 och därtill hörande befintliga anläggningar för uttag av vatten.

Tillstånd

Mark- och miljööverdomstolen beviljar Orkla Foods Sverige AB tillstånd till följande.

För verksamheten vid Tollarpsfabriken, under en tid av 25 år från lagakraftvunnen dom, bortleda grundvatten ur jordlagerbrunnarna till en volym av 213 500 kbm per år, dock högst 1 030 kbm per dygn. Uttagen volym vatten enligt denna dom får dock, tillsammans med det uttag som sker för Kristianstads kommuns vattenförsörjning av Tollarps samhälle m.m. enligt dom A 59/1968, aldrig överstiga maximalt 713 000 kbm/år.

Vid behov anlägga en eller flera ersättningsbrunnar med i huvudsak samma utformning som, och i anslutning till, de befintliga brunnarna.

Slutliga villkor

Mark- och miljööverdomstolen beslutar att följande villkor ska gälla för verksamheten.

1. Verksamheten ska bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad Orkla Foods Sverige AB redovisat och åtagit sig i målet.

2. Så länge grundvattenuttag sker med stöd av nu lämnat tillstånd ska Orkla Foods Sverige AB vid uttagsbrunnarna mäta, med fast monterad summerande vattenmätare, den bortledda mängden vatten. Journalföring ska ske en gång varje månad.

3. Under tiden för framställande av anspråk i anledning av oförutsedd skada ska mätning av grundvattennivån ske i uttagsbrunnarna och i observationsbrunnarna i den omfattning som fastställs i kontrollprogrammet. Resultatet av mätningarna ska journalföras.

4. Journaler över utförda mätningar ska hållas tillgängliga hos Orkla Foods Sverige AB för var och en som anser sig berörd av vattenverksamheten. Uppgifterna ska sparas i 10 år.

5. Förslag till kontrollprogram ska upprättas av Orkla Foods Sverige AB och ges in till tillsynsmyndigheten senast sex (6) månader efter det att tillståndsdomen vunnit laga kraft.

6. Om det inom den tid som medgivits för anmälan av oförutsedd skada uppstår akut vattenbrist i enskild vattentäkt inom det redovisade influensområdet för tillgodoseende av fastighetens behov av vatten för hushåll, djurhållning eller för näringsverksamhet, med undantag av vatten för bevattning, ska det åligga Orkla Foods Sverige AB att omgående efter anmodan anordna med provisoriskt tillhandahållande av vatten för ovan angivet ändamål intill dess vattenförsörjningen kan anordnas permanent. Uppkommer i övrigt skada på vattentillgång som inte ska avhjälpas enligt vad ovan angivits ankommer det på Orkla Foods Sverige AB att bedöma huruvida skadan orsakats av åtgärder vidtagna av bolaget och om permanenta åtgärder ska vidtas av Orkla Foods Sverige AB.

Övrigt

Mark- och miljööverdomstolen beslutar vidare följande.

Tiden för anmälan av ersättning för oförutsedd skada på grund av den ansökta vattenverksamheten bestäms till tio (10) år räknat från dagen då tillståndsdomen vunnit laga kraft.

Vid omprövning av tillståndet med stöd av 24 kap. miljöbalken är Orkla Foods Sverige AB enligt 31 kap. 22 § andra stycket 3 miljöbalken inte skyldigt att utan ersättning avstå mer än en tjugondel (1/20) av den vattenmängd som maximalt omfattas av tillståndet till verksamheten.

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Orkla Foods Sverige AB (bolaget) har yrkat i första hand att Mark- och miljööverdomstolen med ändring av mark- och miljödomstolens dom, ska bevilja den ansökta verksamheten.

I andra hand har bolaget yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska undanröja den överklagade domen och återförvisa målet till mark- och miljödomstolen för ny handläggning.

Vidare har bolaget yrkat att mark- och miljööverdomstolen ska stadfästa det mellan bolaget och Kristianstads kommun träffade avtalet om maximalt grundvattenuttag.

Länsstyrelsen Skåne (länsstyrelsen) har inte haft något att erinra mot att tillstånd ges till grundvattenbortledning under förutsättning att det kan lösas juridiskt så att ett överuttag ur vattenförekomsten inte kan göras.

Sveriges Geologiska Undersökningar (SGU) har inte haft något att erinra mot att tillstånd ges under förutsättning att bolagets och Kristianstads kommuns överenskommelse, som förbinder dem att det gemensamma uttaget inte får överskrida 713 000 kbm per år, följs.

Kristianstads kommun (kommunen) har inte motsatt sig bolagets yrkande om ändring.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden i Kristianstads kommun har vidhållit tidigare ingivna synpunkter.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Bolaget har till stöd för sin talan anfört i huvudsak följande.

Lagligförklaring

Lagligförklaringen avser de anläggningar som erfordras för bortledandet av grundvatten, men inte till någon del själva bortledandet. Anläggningarna, i detta fall brunnar, pumpar och ledningar, påverkar inte i sig vattenförhållandena överhuvudtaget. Inte förrän uttag av grundvatten sker kan dessa anläggningar medföra någon påverkan på vattenförhållandena. Lagligförklaringen omfattar dock inte bortledningen, för vilken i stället ett tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken söks.

Med hänsyn till anläggningens karaktär och då de inte i sig kan påverka vattenförhållandena, har de givetvis varit lagliga vid tidpunkten för anläggandet och har det givetvis inte heller förlegat något hinder för lagligförklaring av dessa.

Tillstånd till grundvattenbortledning

SWECO Environment har i sina utredningar bedömt att bolaget och kommunen tillsammans inte rimligtvis kan förbruka mer än knappt 80 procent av grundvattenbildningen. SWECO har då utgått från provpumpningar och inte den större vattentillgång som anges i VISS.

Som försvarande omständighet har dock kommunen ansökt om och år 1968 fått ett tillstånd som flerfaldt överstiger varje tänkbart framtida behov och på egen hand slukar hela vattenbalansen och lite till. Tillståndet medger uttag av 1 240 000 kbm/år, och vattenbehovet som anges i domen (3 400 kbm/ dygn) är beräknat på en helt felaktig prognos av vattenanvändning och befolkningstillväxt.

Det faktiska uttaget har för kommunen varit mellan 270 000 och 340 000 kbm/ år och volymen är inte i tilltagande.

Avtal mellan bolaget och kommunen

För att inte ett tillstånd för bolaget skulle kunna göra situationen sämre för vattenbalansen, beslutade bolaget och kommunen att träffa ett avtal som innebär att bolaget endast får ta ut grundvatten så länge bolaget och kommunen tillsammans inte

tar ut mer än högst 713 000 kbm/år. Detta ger en betryggande marginal till en positiv vattenbalans.

För att förpliktelsen ska gälla alltid och mot alla och envar har bolaget yrkat att avtalet ska stadfästas i domen och åtagandet således utgöra domsinnehåll. Detta åtagande kan således inte sägas upp.

Punkt 6 i avtalet är endast en informationsplikt för kommunen så att bolaget i händelse av att kommunen behöver mer än 500 000 kbm/år, får möjlighet att ordna sin vattenförsörjning på annat sätt.

Avtalet och det åtagande bolaget därmed gjort innebär att vattenbalansen aldrig genom bolagets försorg kan sättas i fara och något hinder mot tillståndet har därmed inte förelegat.

Förslag på villkor

Bolaget föreslår att följande villkor ska gälla för verksamheten.

1. Verksamheten ska bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad bolaget redovisat och åtagit sig i målet.
2. Så länge grundvattenuttag sker med stöd av nu lämnat tillstånd ska bolaget vid uttagsbrunnarna mäta, med fast monterad summerande vattenmätare, den bortledda mängden vatten. Journalföring ska ske en gång varje månad.
3. Under tiden för framställande av anspråk i anledning av oförutsedd skada ska mätning av grundvattennivån ske i uttagsbrunnarna och i observationsbrunnarna i den omfattning som fastställs i kontrollprogrammet. Resultatet av mätningarna ska journalföras.
4. Journaler över utförda mätningar ska hållas tillgängliga hos bolaget för var och en som anser sig berörd av vattenverksamheten. Uppgifterna ska sparas i 10 år.

5. Förslag till kontrollprogram ska upprättas av bolaget och ges in till tillsynsmyndigheten senast sex (6) månader efter det att tillståndsdomen vunnit laga kraft.

6. Bolaget åtar sig att uttaget enligt denna dom, tillsammans med det uttag som sker för Kristianstads kommuns vattenförsörjning av Tollarps samhälle m.m. enligt dom A 59/1968, aldrig får överstiga maximalt 713 000 kbm/år.

7. Om det inom den tid som medgivits för anmälan av oförutsedd skada uppstår akut vatten brist i enskild vattentäkt inom det redovisade influensområdet för tillgodoseende av fastighetens behov av vatten för hushåll, djurhållning eller för näringsverksamhet, med undantag av vatten för bevattning, skall det åligga Bolaget att omgående efter anmodan anordna med provisoriskt tillhandahållande av vatten för ovan angivet ändamål intill dess vattenförsörjningen kan anordnas permanent. Uppkommer i övrigt skada på vattentillgång som inte skall avhjälpas enligt vad ovan angivits ankommer det på bolaget att bedöma huruvida skadan orsakats av åtgärder vidtagna av bolaget och om permanenta åtgärder skall vidtas av bolaget.

8. Om det under ovan angivna tid uppstår tvist angående villkor 7 får tvisten genom anmälan av sakägare hänskjutas till mark- och miljödomstolen för avgörande.

Bolaget går med på att tiden för anmälan av ersättning för oförutsedd skada bestäms till 10 år och att tillståndet tidsbegränsas till 25 år.

Länsstyrelsen har yttrat sig och angett i huvudsak följande. Länsstyrelsen har till mark- och miljödomstolen påpekat att kommunen i sitt tillstånd har lov att ta ut mer vatten än vad som faktiskt finns tillgängligt. På så sätt är vattenbalansen redan med råge intecknad. Kommunens vattenbehov är dock betydligt mindre än vad tillståndet medger så vad gäller vattenbalansen finns utrymme för ytterligare vattenuttag.

Länsstyrelsen har därför ingen erinran mot att tillstånd ges till grundvattenbortledning under förutsättning att det kan lösas juridiskt så att ett överuttag ur vattenförekomsten inte kan göras.

SGU har yttrat sig och uppgett i huvudsak följande. SGU har tidigare påpekat problematiken kring att kommunen har ett tillstånd till den kommunala vattentäkten i Tollarp som både är betydligt större än vad som nu används och dessutom större än vad den beräknade grundvattenbildning bedöms uppgå till. SGU ansåg då att det kan finnas skäl för kommunen att justera detta och vill påpeka att detta fall är det tydligt skäl till att det finns anledning att även tidsbegränsa kommunala uttag, då tidbegränsningen medför att tillståndet med jämna mellanrum ses över och kan justeras till mer verklighetsförankrade volymer. SGU ansåg att de utredningar som utförts var tillfredsställande och bedömningen av influensområdet rimligt. SGU ansåg därför att det kunde ges tillstånd till bolagets uttag under förutsättning att bolaget och kommunen tecknade en överenskommelse som förbinder dem att det gemensamma uttaget inte får överskrida 713 000 kbm/år. SGU anser att detta fortfarande är ett rimligt sätt att hantera situationen, men att det finns skäl även för kommunen att ompröva sitt tillstånd för de kommunala brunnarna i Tollarp.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Lagligförklaringen

Av 17 § lagen (1998:811) om införande av miljöbalken, MP, följer att den som äger eller avser att utnyttja en vattenanläggning för vattenverksamhet får begära prövning av anläggningens laglighet. Enligt 18 § MP ska frågan om lagligheten av en vattenanläggning som har tillkommit före ikraftträdandet av miljöbalken utan tillstånd enligt vattenlagen (1983:291) eller motsvarande äldre bestämmelser bedömas enligt de bestämmelser som gällde vid anläggningens tillkomst.

I förarbetena till 17 § MP (prop. 1997/98:45, del 2, s. 390f) anförs att till skillnad mot bestämmelsen i vattenlagen som kunnat avse ”vattenföretag” ska bestämmelsen kunna komma ifråga endast beträffande anläggningar. Vidare anförs att om anläggningen utnyttjas för vattenverksamhet ska tillstånd för själva verksamheten prövas enligt miljöbalken.

Såsom mark- och miljödomstolen funnit ska bedömningen av om den år 1971 anlagda brunnen B2 med tillhörande anläggningsdelar är laglig ske med stöd av vattenlagen (1918:523, äldre vattenlagen, ÄVL). Vidare ska bedömningen av om den år 1988

anlagda brunnen B3 med tillhörande anläggningsdelar är laglig ske med stöd av vattenlagen (1983:291, vattenlagen, VL).

Mark- och miljööverdomstolen kan i denna del konstatera att visserligen är själva anläggandet av båda brunnarna att anse som tillståndspliktigt vattenföretag (2 kap. 42 § första stycket ÄVL och 1 kap. 3 § första stycket 2 VL). Genom bestämmelsen i 17 § MP har dock lagstiftaren betonat att det endast är själva anläggningen som ska prövas vid lagligförklaringen. Brunnar med tillhörande anläggningsdelar kan generellt anläggas med liten eller ingen påverkan på omgivningen så länge något uttag av vatten inte sker. I detta avseende skiljer sig brunnar mot många andra vattenverksamheter exempelvis dammar där en ofrånkomlig påverkan på omgivningen uppstår redan genom anläggandet. Med hänsyn härtill och den klara uppdelning mellan anläggningen och driften av densamma som gäller enligt 17 § MP kan det varken enligt äldre vattenlagens eller vattenlagens bestämmelser till skydd för omgivningen etc. föreligga hinder mot lagligförklaring av själva brunnarna med tillhörande anläggningsdelar.

Rådighet

I likhet med mark- och miljödomstolen finner Mark- och miljööverdomstolen att bolaget har sådan rådighet som krävs.

Tillstånd

Det är i målet uppenbart och ostridigt att grundvattenmagasinet överutnyttjas om bolaget utnyttjar sökt volym om 213 500 kbm per år samtidigt som kommunen utnyttjar tillståndsgiven mängd om 1 240 000 kbm per år. I målet har därför träffats en överenskommelse mellan bolaget och kommunen som innebär begränsningar i bolagets rätt att ta ut vatten. Berörda myndigheter har anfört att de inte motsätter sig att tillstånd ges under förutsättning att begränsningar i enlighet med överenskommelsen kan beslutas. Domstolen finner därför i likhet med vad myndigheterna anfört att något hinder mot verksamheten av denna orsak inte föreligger under förutsättning att en reglering av uttagen mängd grundvatten kan ske i enlighet med överenskommelsen.

Inledningsvis tar domstolen ställning till om överenskommelsen, såsom bolaget yrkat, kan stadfästas. Av 4 kap. 1 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar framgår

att rättegångsbalkens regler om tvistemål är tillämpliga om inte annat har föreskrivits. Av 17 kap. 6 § rättegångsbalken framgår att om parterna i ett dispositivt tvistemål förlikas och begär det ska förlikningen stadfästas genom dom.

Mark- och miljööverdomstolen kan konstatera att partsförhållandena i en tillståndsprocess skiljer sig från förhållandena i ett tvistemål. I ett ansökningsmål finns det en sökande och det är endast sökanden som kan erhålla tillstånd till verksamheten och åläggas att följa försiktighetsåtgärder. Att i en tillståndsdom besluta om försiktighetsåtgärder som avser annan än sökanden är således inte möjligt. Ett sådant förfarande skulle även försvåra den operativa tillsynen då det parallellt med gällande tillstånd för en verksamhetsutövare skulle kunna finnas stadfästa avtal i andra tillstånd som avser andra verksamhetsutövare. Vidare har domstolarna i sådana frågor som är aktuella i detta mål en utredningsskyldighet som mer eller mindre skulle åsidosättas om stadfästelse skulle kunna göras. Sammanfattningsvis finner således Mark- och miljööverdomstolen att den mellan bolaget och kommunen träffade överenskommelsen inte kan stadfästas.

Vad Mark- och miljööverdomstolen härefter har att ta ställning till är om det i form av villkor om försiktighetsåtgärder går att begränsa tillståndet i enlighet med överenskommelsen. Bolaget har härvid föreslagit att följande villkor föreskrivs: ”Bolaget åtar sig att uttaget enligt denna dom, tillsammans med det uttag som sker för Kristianstads kommuns vattenförsörjning av Tollarps samhälle m.m. enligt dom A 59/1968, aldrig får överstiga maximalt 713 000 kbm/år.”

Till skillnad från andra villkor om försiktighetsåtgärder som indirekt kan begränsa själva tillståndet innebär det villkor som bolaget föreslagit en direkt begränsning av den mängd grundvatten som bolaget enligt själva tillståndet vill ta ut. Mark- och miljööverdomstolen anser därför att en sådan begränsning av tillståndet inte kan föreskrivas i form av villkor utan måste vara en del av själva tillståndet.

Slutligen prövar domstolen om begränsningen kan göras av tillståndet. Som ovan sagts kan endast den sökande verksamhetsutövaren åläggas att vidta åtgärder och försiktighetsmått i en tillståndsdom. Att i detta mål föreskriva begränsningar som

påverkar den rätt som kommunen har att ta ut grundvatten är inte möjligt. En begränsning av uttaget av grundvatten måste därför utformas så att ansvaret för att överuttag inte sker tillfullo åvilar bolaget. Mark- och miljööverdomstolen finner härvid att erforderlig begränsning kan göras och att tillståndet kan utformas på sätt som framgår av domslutet.

Med nämnda begränsning finner Mark- och miljööverdomstolen att något annat hinder mot att meddela tillstånd inte finns. Tillståndet ska dock på sedvanligt sätt förenas med villkor om försiktighetsåtgärder i enlighet med vad som anförs nedan.

Villkor

Bolaget har i villkorsförslag 7 åtagit sig att vidta skadeförebyggande åtgärder om det under tid för oförutsedd skada uppstår akut vattenbrist i enskilda vattentäkt inom influensområdet. I villkorsförslag 8 har bolaget som en följd av villkor 7 föreslagit att tvist angående punkten 7 kan hänskjutas till mark- och miljödomstolen för avgörande. Mark- och miljööverdomstolen finner inte att det finns skäl att föreskriva ett sådant villkor som föreslås i punkten 8 då det är tillsynsmyndighetens ansvar att kontrollera att villkoren följs. Tillsynsmyndighetens beslut kan vid oenighet överklagas till domstol. Föreslaget villkor ska således utgå.

I övrigt ska villkor i enlighet med vad bolaget föreslagit föreskrivas.

Övrigt

Tiden för oförutsedd skada ska bestämmas till överenskomna tio år.

Den förlust av vatten som bolaget vid omprövning är skyldigt att underkasta sig ska bestämmas till en tjugondel (1/20).

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B

Överklagande senast den 18 juli 2016.

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Lars Borg och Johan Svensson, referent,
tekniska rådet Dag Ygland samt tf. hovrättsassessorn Marie Eiderbrant.

VÄXJÖ TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2015-09-28
meddelad i
Växjö

Mål nr M 963-14

SÖKANDE

Orkla Foods Sverige AB, 556238-0302
241 81 Eslöv

Ombud: X och Y

SAKEN

Ansökan om tillstånd till bortledning av grundvatten samt lagligförklaring av befintliga brunnar på fastigheten X i Kristianstads kommun

Avrinningsområde: 88 Helge å N: 6198871 E: 436399

DOMSLUT

Lagligförklaring

Mark- och miljödomstolen lagligförklarar den på fastigheten X, Kristianstads kommun, befintliga jordlagerbrunn som betecknats B1, samt den därtill hörande befintliga anläggningen för uppfordrande av vatten.

Mark- och miljödomstolen avslår yrkandena om lagligförklaring i övrigt, alltså avseende de brunnar som betecknats B2 och B3 och därtill hörande utrustning.

Miljökonsekvensbeskrivning

Mark- och miljödomstolen godkänner den i målet upprättade och ingivna miljökonsekvensbeskrivningen.

Dok.Id 335322

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 81 351 03 Växjö	Kungsgatan 8	0470-560 100 E-post: mmd.vaxjo@dom.se	0470-560 125	måndag – fredag 08:00-16:00

Tillstånd m.m.

Mark- och miljödomstolen avslår ansökan om tillstånd till bortledning av grundvatten ur den nu lagligförklarade brunnen liksom tillståndsansökan i övrigt samt övriga av sökanden framställda yrkanden som ej uttryckligen bifallits.

Prövningsavgift

Mark- och miljödomstolen ändrar inte den genom beslut av 2014-03-11 och 2014-08-29 fastställda ansökningsavgiften.

Rättegångskostnader

Sökanden skall ersätta Kristianstads kommun och länsstyrelsen i Skåne län för dessas kostnader å målet, kommunen med niotusentvåhundra (9 200) kr och länsstyrelsen med tvåtusenfyrhundra (2 400) kr.

BAKGRUND

OFS AB (Orkla Foods Sverige AB) har på fastigheten Kristianstad X ("Fastigheten") i Tollarp bedrivit verksamhet sedan tidigt 1900-tal. I fabriken tillverkas produkter under bl.a. varumärkena Önos, Bob, Felix, Den gamle fabrik och Nora. Det är endast fruktbaserade produkter såsom sylt, marmelad, äppelmos och gelé som tillverkas i Tollarpsfabriken. Totalt tillverkas ca 18 000 ton per år.

OFS AB har på Fastigheten tre befintliga, ej tillståndsgivna, brunnar.

- Brunn B1 – 46 m djup, borrad år 1949
- Brunn B2 – 52 m djup, borrad år 1971
- Brunn B3 – 31 m djup, borrad år 1988

De tre brunnarna förser hela fabriken med vatten. Vattnet används i huvudsak som kylvatten, för tillverkningen av produkterna, till ång- och värmesystemen, till disk och som dricksvatten. Grundvattnet tas ur samtliga brunnar samtidigt.

Avsikten med nu föreliggande ansökan är i huvudsak att OFS AB vill få de befintliga brunnarna lagligförklarade samt därutöver erhålla tillstånd till bortledning av vatten för fabriken vattenförsörjning.

ANSÖKAN

Yrkanden

OFS AB har yrkat, såsom talan slutligen bestämts, att mark- och Miljödomstolen:

1. Med stöd av 17 § lag (1998:811) om införande av miljöbalken lagligförklarar OFS ABs grundvattenanläggning, bestående av tre jordlagerbrunnar B1, B2 och B3 samt befintliga anläggningar för uppfordrande av vattnet, i dess nuvarande utformning och såsom de beskrivs i ansökan.
2. Därtill yrkar OFS AB att mark- och miljödomstolen lämnar OFS AB tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken att
 - a) för verksamheten vid Tollarpsfabriken bortleda grundvatten ur jordlagerbrunnarna till en volym av 213 500 m³ per år, dock högst 1 030 m³ per dygn.
 - b) vid behov anlägga en eller flera ersättningsbrunnar med i huvudsak samma utformning som, och i anslutning till, de befintliga brunnarna.
3. Slutligen yrkar OFS AB att mark- och miljödomstolen
 - a) bestämmer tiden för anmälan av ersättning för oförutsedd skada på grund av den ansökta vattenverksamheten till fem (5) år räknat från dagen då tillståndsdomen vunnit laga kraft.

- b) föreskriver villkor i enlighet med OFS ABs förslag.
- c) enligt 22 kap. 25 § miljöbalken, utöver vad som framgår av villkoren till denna dom, överlåter åt tillsynsmyndigheten att fastställa de villkor i övrigt som behövs för kontrollen av verksamheten,
- d) godkänner den till ansökan bifogade miljökonsekvensbeskrivningen ("MKB"), samt
- e) fastställer prövningsavgiften till 17 620 kr.

Förslag till villkor

Sökanden föreslår att följande villkor föreskrivs för tillståndet:

1. Verksamheten ska bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad OFS redovisat och åtagit sig i målet.
2. Så länge grundvattenuttag sker med stöd av nu lämnat tillstånd ska OFS AB vid uttagsbrunnarna mäta, med fast monterad summerande vattenmätare, den bortledda mängden vatten. Journalföring ska ske en gång varje månad.
3. Under tiden för framställande av anspråk i anledning av oförutsedd skada ska mätning av grundvattennivån ske i uttagsbrunnarna och i observationsbrunnarna i den omfattning som fastställs i kontrollprogrammet. Resultatet av mätningarna ska journalföras.
4. Journaler över utförda mätningar ska hållas tillgängliga hos OFS AB för var och en som anser sig berörd av vattenverksamheten. Uppgifterna ska sparas i 10 år.
5. Förslag till kontrollprogram ska upprättas av OFS AB och ges in till tillsynsmyndigheten senast sex (6) månader efter det att tillståndsdomen vunnit laga kraft.

Rådighet

OFS AB äger den fastighet som berörs av det sökta vattenföretaget och har således, jämlikt vad som stadgas i 2 kap. 2 § lag (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet, rådighet över vattnet inom Fastigheten.

Tillståndsgivna grundvattenuttag i närområdet

Kristianstads kommun har ett tillstånd (A 59/1968) som medger ett vattenuttag om 1 240 000 m³/år. För närvarande är kommunens faktiska förbrukning cirka 350 000 m³/år. Kommunen har för avsikt att söka nytt tillstånd med minskad uttagsrätt baserat på nu kända framtida vattenbehov.

Planförhållanden

I översiktsplanen för Kristianstads kommun är marken kring OFS ABs fabrik i Tollarp angiven som verksamhetsbebyggelse. För fabriksområdet finns en gällande detaljplan från 1997. Marken inom planområdet ska användas för industri, småindustri respektive bostadsändamål. För Fastigheten gäller användningsbestämmelsen Industri. Söder om fabriken går väg E22 och söder om denna rinner Vramsån. Söder om fabriken och väg E22 finns även villabebyggelse och obebyggda områden invid vattendraget. I övriga riktningar omgärdas fabriken av blandad bebyggelse.

Höjd- och koordinatsystem

Brunnarna har mätts in med totalstation/GNSS i koordinatsystemet Sweref 99 13.30 och höjdsystemet Rh2000.

Teknisk beskrivning*Vattenbehov*

OFS ABs fabrik i Tollarp är beroende av vatten för att kunna bedriva sin verksamhet. Vatten används till kyla, ång- och värmesystem, produkt, disk, dricksvatten, m.m. Fabriken är helt självförsörjande på vatten och baserar sin vattenförsörjning på uttag ur tre egna brunnar. Det finns således ingen anslutning till kommunalt vatten eller annan vattenresurs.

Produktionen beräknas öka från 17 000 ton färdig produkt år 2013, till 24 000 ton färdig produkt. Mängden vatten som behövs per producerat ton färdig produkt beräknas vara oförändrat från år 2013. Variationen i vattenbehov bedöms kunna uppgå till ca 10%. Utöver det planeras för att fabriken skall blanda egen sockerlösning vilket medför ett ökat vattenbehov med 10 000 m³/år.

Baserat på ovanstående kan det totala vattenbehovet beräknas som följande: 24 000 ton x 7,7 m³/ton x 110 % + 10 000 m³ = 213 000 m³/år.

Vid enskilda tillfällen är vattenbehovet per dygn stort. Som mest har ett maximalt vattenbehov per dygn på 900 m³/dygn (motsvarar 630 l/min) uppmätts under år 2011. Till detta kommer en ökning på maximalt 42 m³/dygn för fabriken egen produktion av sockerlösning. Även för det maximala uttaget per dygn bedöms variationen i vattenbehov kunna uppgå till ca 10%.

Det maximala dygnsbehovet beräknas som följande: 900 m³/dygn * 110 % + 42 m³/dygn = 1 030 m³/dygn.

Brunnsutformningar

Brunn B1 utfördes år 1949. Brunnen är borrarad i jordlagren ner till 46 m djup. Brunnen är utförd med stålrör i dimensionen 150 mm ner till 12,5 m djup. Därunder är brunnen borrarad i dimension 150 mm ner till 46 m djup. Det finns inga uppgifter om filter i brunnen och det finns inget borrarprotokoll. I brunnen sitter det en undervattenspump med ungefärlig kapacitet på 700-800 l/min.

Brunn B2 utfördes år 1971 av firman Malmbergs i Yngsjö AB, till totalt 52 m djup. Brunnen är utförd med stålrör i dimensionen 400 mm ner till 36 m djup. Därunder har borrhålet försetts med ett 12 m plastbelagt filter och 4,7 m helt rör i dimensionen 200 mm. Brunnsprotokoll finns. I brunnen sitter det en undervattenspump av modell KSB UPA 200-21/3 med ungefärlig kapacitet på 700-800 l/min.

Brunn B3 utfördes år 1987 av firman Malmbergs i Yngsjö AB. Brunnen är utförd med stålrör i dimensionen 480 mm ned till 31m djup. Det finns borrarprotokoll men

med få uppgifter om brunnens utförande. I brunnen sitter det en undervattenspump av modell KSB UPA 150S-48/6 med ungefärlig kapacitet på 1 000 l/min.

Geologiska och hydrogeologiska förhållanden

Berggrunden i området utgörs av sedimentära bergarter bildade under krittiden.

Området i och kring Tollarp samt längs Vramsån har en komplex kvartär lagerföljd. Vramsåns dalgång är nerskuren, ca 50 m, i den sedimentära berggrunden. Denna erosionsdal är fylld av en bottenmorän, ibland benämnd Tollarpsmorän, som överlagras av isälvsmaterial och yngre moräner med linser av sand och silt. På platsen där OFS AB tar vatten dominerar isälvs materialet i en varierad lagerföljd och sammansättning. I huvudsak består isälvsavlagringen av relativt grovkornigt material av mestadels sand. Borrprotokoll från OFS ABs och Kristianstads kommuns brunnar i området visar på mer finkornigt material närmare markytan i form av silt, lera och morän.

Områdets stratigrafiska uppbyggnad av lager med olika genomsläpplighet ger upphov till flera grundvattenmagasin. Inom det praktiska influensområdet kan minst två typer av grundvattenmagasin urskiljas, ett övre halvslutet magasin i jordlagren samt ett undre slutet magasin i kalkberggrunden som övergår i den okonsoliderade glaukonitsanden.

OFS ABs brunnar är borrade djupt i jordlagren och uttagen görs ur grundvattenmagasinet i jordlagren. Isälvsavlagringen utgör en porakvifär som kan betraktas som halvsluten. På många platser överlagras isälvsavlagringen av tätare jordlager som morän eller glacial silt och lera, på några platser saknas dock detta tätande lager. Vid markytan dominerar sand.

Grundvattenmagasinet i de djupa jordlagren, ur vilken OFS AB gör sina uttag, finns definierat som en vattenförekomst i VISS och benämns där "Västra Vram". Grundvattenmagasinets utbredning har i VISS avgränsats till en area på drygt 3,5 km².

Mängden tillgängligt vatten för yt- och grundvattenbildning utgörs av nettonederbörden (nederbörd minus avdunstning). Dessutom sker även kontinuerligt vertikal- och horisontellströmning av grundvatten i marken. Nederbörden i området är ca 700-800 mm/år. Avdunstningen i området har bedömts till ca 500 mm/år. Detta ger en nettonederbörd på ca 200-300 mm/år. Eftersom grundvattenmagasinet där OFS ABs uttag görs, delvis överlagras av en tätare morän når inte hela nettonederbörden grundvattenmagasinet. En del vatten avrinner via hårdgjorda ytor eller de övre jordlagren ut i vattendrag. Det finns inga utredningar på hur stor del av nettonederbörden som når det aktuella grundvattenmagasinet. Både den provpumpning som OFS AB utfört samt en tidigare hydrogeologisk utredning i området kring Tollarp indikerar ett relativt stort läckage till grundvattenmagasin där OFS ABs uttag görs. Således är nybildningen i det grundvattenmagasinet högre än nybildningen i den sedimentära berggrunden. Nybildningen i grundvattenmagasinet där OFS ABs uttag görs är alltså 100-300 mm/år och en nybildning på 250 mm/år bedöms vara rimlig. Över hela grundvattenförekomsten ger detta en nybildning av grundvatten på 0,89 Mm³/år (3,56 km² x 250 mm/år = 0,89 Mm³/år). Utöver detta

sker inom området sannolikt transport av grundvatten från högre belägna områden till det grundvattenmagasin där OFS ABs uttag görs.

Provpumpning och vattenprovtagning

Inom ramen för denna tillståndsansökan genomfördes en propvpumpning i juli 2012. Brunn B3 pumpades i 13 dagar med ett kontinuerligt flöde på i medeltal 1 120 l/min. Vid propvpumpningen användes sex närliggande brunnar som observationspunkter. Vid propvpumpningen sjönk vattennivån i uttagsbrunnen (B3) med 3,2 m och nivån i observationsbrunnarna sjönk med 0-0,2 m. Efter ca 4 dagar uppstod stationära förhållanden, det vill säga att vattenuttaget balanserades av tillrinningen.

Baserat på avsänkingsdata från propvpumpningen har magasinets genomsläpplighet och magasineringsförmåga utvärderats. Utvärderingen har gjorts med Jacobs metod och Theis-Waltons metod och ger en transmissivitet (T) på $2-9 \times 10^{-2} \text{ m}^2/\text{s}$ och en magasinetskoefficient (S) på 3×10^{-2} till 2×10^{-1} . Dessa värden har legat till grund för beräkning av uttagens påverkan på grundvattennivåer i omgivningen.

Inom ramen för denna tillståndsansökan genomfördes den 20 april 2012 även en kort mätning av återhämtningen efter pumpning i brunn B2. Undersökningen kan liknas vid ett mycket kort kapacitetstest. Avsänkningen och återhämtningen i brunnen mättes under en pumpcykel i normal drift. Brunnen pumpades då med 700 l/min i ca 15 min varefter pumpen stod still i 15 min innan pumpen startade på nytt. Baserat på återhämtningsdata har brunnens specifika kapacitet och magasinets genomsläpplighet (transmissivitet T (m^2/s)) i direkt anslutning till brunnen utvärderats med flöde/avsänkingsanalys (Q/S_w , (m^2/s)) samt Jacobs metod. Återhämtningen i brunnen var 7,3 m. Den specifika kapaciteten bedömdes till $1,8 \times 10^{-3} \text{ m}^2/\text{s}$, vilket motsvarar ca 100 l vatten per meter avsänkning. Transmissiviteten (T) har bedömts till $1-3 \times 10^{-3} \text{ m}^2/\text{s}$. Osäkerheten kring dessa bedömningar är dock stora eftersom mättiden var kort (15 min) och att mätningarna gjordes under pågående produktion. Utvärderingen visar på lägre kapacitet än brunn B3. En del av förklaringen till detta är troligen inströmningsförluster i brunnen beroende på brunnens ålder. Sammantaget innebär detta att resultatet av propvpumpningen av brunn B3 ger ett mer representativt värde för grundvattenmagasinets egenskaper.

OFS AB genomför årligen provtagning i samtliga brunnar (B1, B2 och B3). Resultatet från två provtagningar 2010-05-27 och 2012-10-09 visar att samtliga provtagna parametrar är under Livsmedelsverkets gränsvärden (LIVSFS 2011:3). Det förekom dock spår av bekämpningsmedel i brunn B3. Dess värden är under gällande gränsvärden för både enskilt bekämpningsmedel och total mängd. Tidigare har det funnits förorening av bensen samt polyaromatiska kolväten (PAH) i brunn 3. Detta ledde till omfattande provtagning och undersökningar åren 1997-2007. Brunnen bedömdes dock som ren år 2007 efter att inga spår av föroreningarna påträffats i något prov under minst två års tid. Orsaken till föroreningen är okänd.

Utifrån de hydrogeologiska egenskaperna för grundvattenmagasinet som bestämts vid propvpumpningen av brunn B3 och maximalt ansökt dygnsuttag (1 030 m^3/dygn eller 715 l/min) har influensområdet beräknats med Theis metod. Om de lägre

värdena på magasinparametrar ($T=2 \times 10^{-2} \text{ m}^2/\text{s}$ och $S=3 \times 10^{-2}$) samt faktisk avsänkning i observationsbrunnarna används ger det ett influensområde med en radie på 350 m ut från respektive brunn.

Denna beräkningsmetod överskattar sannolikt influensområdet eftersom den inte tar hänsyn till läckage samt att tiden till stationära förhållanden har bedömts för det provpumpade flödet vilket var större än maximalt ansökt dygnsuttag.

I beräkningen förutsätts att uttaget görs kontinuerligt till dess att stationära förhållanden nås. Om uttagen istället fokuseras kring den tid produktionen sker ($1\,030 \text{ m}^3/\text{dygn}$ under 12 timmar = $1\,430 \text{ l}/\text{min}$) och att det därefter sker en återhämtning, bedöms influensområdet bli mindre.

Vattenbalans

För att säkerställa att grundvattenmagasinet inte överexploateras har en översiktlig vattenbalans upprättats. Så länge vattenuttagen och grundvattenbildningen balanseras, påverkas inte magasinets volym på lång sikt. Det område för vilken vattenbalansberäkningen utförts är den i VISS definierade vattenförekomsten Västra Vram. Formationens utbredning har i VISS bestämts till en yta på $3,56 \text{ km}^2$. Grundvattenbildningen i vattenförekomsten bedöms vara $250 \text{ mm}/\text{år}$. Över hela grundvattenförekomsten ger detta en nybildning av grundvatten på $0,89 \text{ Mm}^3/\text{år}$ ($3,56 \text{ km}^2 \times 250 \text{ mm}/\text{år} = 0,89 \text{ Mm}^3/\text{år}$).

Samtidigt görs flera uttag ur magasinet. OFS ABs yrkade uttag är $213\,000 \text{ m}^3/\text{år}$. Totalt motsvarar det ca 24 % av den uppskattade nybildningen.

Inom vattenbalansområdet finns även Kristianstads kommuns vattentäkt. Den kommunala vattentäkten i Tollarp har genom vattendom A 59/1968 rätt att ta ut $3\,400 \text{ m}^3/\text{dygn}$ ($1,24 \text{ Mm}^3/\text{år}$). Totalt motsvarar det ca 140 % av den uppskattade nybildningen. Det innebär att om kommunen skulle ta ut hela den tillståndsgivna volymen medför det ett kraftigt överutnyttjande av grundvattenförekomsten. Inför denna tillståndsansökan har samtal förts med Kristianstads kommun. Kommunen har då visat att det faktiska uttaget från täkten uppgår till $0,27\text{--}0,34 \text{ Mm}^3/\text{år}$, vilket är avsevärt mindre än vad tillståndet medger ($1,24 \text{ Mm}^3/\text{år}$). Kommunen har även bedömt det maximala framtida vattenbehovet från täkten till $0,50 \text{ Mm}^3/\text{år}$.

Förutom vattendomen för den kommunala vattentäkten i Tollarp (Dom A 59/1968) finns inga andra vattendomar för grundvattenuttag inom vattenförekomsten. Det görs inga eller mycket få hushållsuttag ur grundvattenmagasinet eftersom hela Tollarps tätort är ansluten till kommunalt vatten. Det finns inga uppgifter på hur många hushållsuttag som görs. Ett konservativt antagande är att det finns 100 hushållsuttag och att varje hushåll förbrukar $0,35 \text{ m}^3/\text{dygn}$. Det resulterar i ett sammanlagt uttag på $0,01 \text{ Mm}^3/\text{år}$. Tillsammans med vattenuttag för OFS AB och Kristianstads kommun och med nybildningen ger det ett överskott på $0,17 \text{ Mm}^3/\text{år}$ vilket motsvarar ca 20 % av den uppskattade nybildningen.

Miljökonsekvensbeskrivning

De sökta grundvattenuttagen bedöms inte ha någon påverkan av betydelse på enskilda brunnar eller andra grundvattenrelaterade allmänna eller enskilda intressen i området.

OFS ABs grundvattenuttag bidrar inte till någon förorening. Dock kan grundvattenuttag generellt medföra en ökad transport av grundvatten och detta kan i sin tur bidra till spridning av redan befintliga föroreningar. Att grundvattenkvaliteten inte påverkas negativt av uttagen framöver kommer att säkerställas genom vattenprovtagning inom ramen för egenkontroll. Det ligger i OFS ABs eget intresse att grundvattnet hålls fritt från bekämpningsmedel och andra föroreningar.

Det ytvatten som finns i området är Vramsån. De sökta grundvattenuttagen bedöms inte ha någon påverkan av betydelse på ytvattenförhållandena.

De sökta grundvattenuttagen bedöms inte ha någon negativ påverkan på omkringliggande naturmiljö eller områdesskydd i området.

Bedömningen är att den sökta verksamheten inte påverkar förutsättningarna för rekreation och friluftsliv i området. Inte heller kulturmiljön bedöms att påverkas.

Jordlagrens sammansättning och ursprung på platsen är sådana att den förändring av grundvattennivån som erhålls av bortledningen, inte kan förväntas leda till någon risk för sättningar. Bedömningen styrks av att grundvattenuttaget pågått under lång tid utan några kända skador på byggnader eller infrastruktur.

Grundvattenuttagen kommer att ske med eldrivna undervattenspumpar. Driften kommer varken medföra luftföroreningar, störande buller eller vibrationer.

Miljökvalitetsnormer (MKN) för vatten

De sökta uttagen bedöms inte påverka möjligheten att uppnå en god kemisk status år 2015.

Bedömningen är vidare att de sökta uttagen inte kommer ha någon sådan påverkan så att miljökvalitetsnormerna för ekologisk och kemisk status inte riskerar att uppnås.

Tillåtlighet enligt 2-4 kap miljöbalken

OFS AB innehar den kunskap som krävs för att bedriva den aktuella verksamheten. Anläggningens löpande drift och dess underhåll ska vidare skötas av personal som besitter erforderlig kunskap och flerårig praktisk erfarenhet av anläggningen. Genom egenkontroll införskaffas kontinuerligt kunskap om verksamhetens potentiella omgivningspåverkan.

OFS AB avser vidta de försiktighetsmått som kan krävas för att förhindra att verksamheten medför negativ påverkan på människors hälsa och miljön.

Vattnet ska förse OFS AB med hela den vattenförsörjning som fabriken är i behov av i sin produktion och verksamhet i övrigt. Vattnet kommer således inte att tas ut i onödan.

På platsen har vattenuttag för vattenförsörjning pågått i mer än 100 år och verksamheten ansluter till en befintlig vattenanläggning. Utredningarna har visat att tillgången på vatten generellt sett är god och vattenkvaliteten är lämplig för produktion av livsmedel. I Kristianstads kommun dominerar livsmedelsindustrin som har en mycket stark förankring i kommunen. I kommunen finns ett flertal av landets ledande livsmedelsföretag varav OFS AB är ett. I Tollarp är OFS AB en av de största arbetsgivarna och en majoritet av de anställda på fabriken bor i området. Med beaktande härav bedöms en nedläggning av fabriken inte vara försvarbar och inte heller i linje med kommuns vilja att satsa på livsmedelsindustrin.

Med vad som anges i denna ansökan och de begränsningar och försiktighetsmått som OFS AB åtagit sig, anser OFS AB att förutsättningarna enligt 2 kap. 7 § miljöbalken är uppfyllda.

Någon sådan omständighet som skulle kunna medföra att ansökta åtgärder är i strid med bestämmelserna i 3 och 4 kap. miljöbalken föreligger inte.

Tillåtlighet enligt 11 kap miljöbalken

Eftersom verksamheten är beroende av vatten för produktionen, är nyttan i grunden motsvarande värdet av denna produktion. De investeringar som behövs för att i dagsläget bygga en grundvattenanläggning motsvarande den hos OFS AB bedöms till 800 000 kr. Alternativet till att ta vatten ur egna produktionsbrunnar är att få vatten från kommunen. Den årliga kostnaden för att producera eget vatten bedöms till 39 000 kr/år.

Motsvarande kostnad för att ansluta till kommunalt vatten är enligt uppgift från Kristianstad kommun 440 000 kr. Motsvarande årlig kostnad för kommunalt vatten är enligt uppgift från Kristianstad kommun 838 000 kr/år. Sammantaget innebär det att investeringskostnaden för en egen grundvattenanläggning är högre men den årliga kostnaden är avsevärt lägre. Det ska betonas att vattnet tas ur samma akvifer oavsett vem som tar ut det, varför några fördelar från vattenhushållningssynpunkt inte uppstår vid försörjning med kommunalt vatten. Med hänsyn till det ovan anförda måste det anses klarlagt att nyttan av den ansökta verksamheten överstiger den kostnad som verksamheten medför samt möjliga skador och olägenheter av densamma. Tillåtlighet jämlikt 11 kap. 6 § miljöbalken måste således anses föreligga.

YTTRANDEN**Myndigheter**

Myndigheten för samhällskydd och beredskap, Naturvårdsverket samt Havs- och vattenmyndigheten avstår från att yttra sig.

SGU anför att kommunens tillstånd är betydligt större än de nuvarande uttagen, och enligt de beräkningar som sökanden utfört över grundvattenbildningen i området även större än den tillgängliga grundvattenbildningen till magasinet. SGU anser att det kan finnas skäl för Kristianstads kommun att justera sitt tillstånd till en mer realistiskt volym än vad som nu är fallet.

SGU bedömer att den redovisade grundvattenbildningen på 250 mm är mer rimlig jämfört med det högre värdet i VISS (380 mm), framförallt beroende på begränsningarna genom inslag av tätare jordlager ovan isälvmaterialet i vissa delar av magasinet.

Det framgår av handlingarna att det förekommit spår av bekämpningsmedelsrester samt föroreningar av PAH och bensen i brunn B3. SGU rekommenderar sökanden att ha en regelbunden kontroll och övervakning av grundvattnets kvalitet med tätare intervall än en gång/år då vattnet delvis används i livsmedelsproduktion.

Sammanfattningsvis anser SGU att sökt tillstånd kan medges trots att det finns tillstånd i området som om dessa utnyttjas fullt ut kan en brist på grundvatten uppstå. Bedömningen grundas i detta fall på att det äldre tillståndet för den kommunala vattentäkten inte är anpassat vare sig till de praktiska möjligheterna eller till de faktiska eller framtida prognoserna. Dock krävs att Orkla Food och Kristianstads kommun tecknar en överenskommelse om maximalt gemensamt uttag om maximalt 711 200 m³/år till dess Kristianstads kommun reviderat sitt tillstånd till en mer realistisk nivå.

Med anledning av den kompletterande ansökan med nytt yrkande som sökanden inlämnade under augusti 2014 yttrar sig SGU på nytt och anför att den redovisade provpumpningen är genomförd på ett tillfredställande sätt, och den bedömning av influensområdet orsakat av uttagen ur Orklas brunnar bedömer SGU som rimlig. SGU instämmer i sökandens slutsats att storleken på påverkansområdet inte kommer att ändras jämfört med tidigare ansökan, då det maximala dygnsuttaget inte är förändrat.

Länsstyrelsen i Skåne län anför att vattentillgången redan är intecknad i och med kommunens vattendom och länsstyrelsen undrar om det är juridiskt möjligt att ge ytterligare tillstånd som i teorin innebär att vattenuttagen kraftigt överstiger tillgången. Enligt vattenbalansen så finns det 0,89 Mm³/år tillgängligt grundvatten medan kommunens tillstånd medger uttag av 1,24 Mm³/år. Det befintliga tillståndet överstiger grundvattenbildningen med 350 000 m³/år. Vattenbalansen är alltså på minus redan från början.

Om domstolen ändå prövar frågan vill länsstyrelsen påpeka att vattenförekomsten ur vilken uttaget ska ske visserligen är klassad som ”at risk” eftersom uttagen i förekomsten är okända samtidigt som vattenuttagen utanför förekomsten är stora. Det är dock bättre att vattenuttag sker i grusakviferen än i bergakviferen eftersom påfyllnadsgraden är högre och eventuella negativa effekter får en begränsad geografisk utbredning. Länsstyrelsen har med hänsyn till detta därför ingen erinran mot att tillstånd för vattenuttag medges. Om domstolen prövar ansökan och medger tillstånd anser länsstyrelsen att tillståndet ska tidsbegränsas till 25 år.

Med anledning av den kompletterande ansökan med nytt yrkande som sökanden inlämnade under augusti 2014 yttrar sig länsstyrelsen på nytt och anför att tillståndet innebär att kommunen, även om den inte använder vattenmängden idag, ändå har möjlighet att göra det i framtiden om exempelvis befolkningmängden ökar. I sådant fall är vattentillgången inte ens tillräcklig för det befintliga tillståndet. Om domstolen ändå anser att frågan kan prövas, med hänvisning till den vattenmängd som kommunen faktiskt tar ut i dagsläget, har länsstyrelsen inga ytterligare synpunkter och hänvisar till tidigare yttrande.

Länsstyrelsen yrkar med stöd av 25 kap 2 § och 22 kap 6 § miljöbalken ersättning för handläggning av ärendet med 2 400 kr motsvarande 3 tim à 800 kr.

Kristianstad kommun begär ersättning om 9 200 kr för arbetskostnad med anledning av målet.

Miljö och hälsoskyddsnämnden vid Kristianstads kommun anför att det är mycket positivt att fler uttag nu lagligförklaras och regleras genom tillstånd. Samtidigt finns det stora osäkerheter t ex i beräkningarna av mängden tillgängligt grundvatten och vilken effekt uttagen på längre sikt kan få för vattenkvaliteten. Generellt sett måste våra grundvattentillgångar användas på ett sätt som präglas av hushållnings- och kretsloppstänkande. 5 § i miljöbalkens andra kapitel slår fast att dessa principer ska genomsyra alla verksamheter. Vikten av god hushållning med mark- och vattenresurser kommer även till uttryck i 1 § 3 kap miljöbalken. Sammanfattningsvis:

- Kontrollprogrammet bör omfatta provtagning av både ytligt och djupt grundvattnet i jordakviferen
- Uttagets eventuella påverkan på grundvatten- och ytvattenrelaterade intressen bör hållas under bevakning genom nivåkontroll i både ytligt och djupt grundvatten i jordakviferen.
- Tillståndet bör tidsbegränsas.
- Bolaget bör fortlöpande, inom egenkontrollen, arbeta med att minska/effektivisera vattenanvändningen.

Med anledning av den kompletterande ansökan med nytt yrkande som sökanden inlämnade under augusti 2014 yttrar sig nämnden på nytt. Att tillåta uttag som ytterligare minskar marginalen bedöms inte vara tillrådligt. De beräkningar och bedömningar som gjorts är behäftade med flera osäkerheter. Till exempel är det osäkert hur stor mängden nybildat grundvatten egentligen är. Det är även oklart vilka ytterligare uttag som görs, eller kan komma att göras inom grundvatten-

förekomsten. En tredje osäkerhetsfaktor är hur de stora grundvattenuttag som sker från den underliggande sandstensakviferen påverkar läckaget mellan jordakviferen och sandstensakviferen.

Kommunstyrelsen vid Kristianstad kommun anför att ansökan tillstyrks under följande förutsättningar:

1. Att i enlighet med överenskommelsen mellan Orkla Foods Sverige AB och Kristianstads kommun högst 213 000 m³ grundvatten bortleds ur jordlagerbrunnarna per år, dock högst 1 030 m³ per dygn.
2. Att punkterna i överenskommelsen mellan Orkla Foods Sverige och Kristianstads kommun följs. Detta för att kunna garantera det långsiktiga behovet av grundvatten för Tollarps kommunala vattenförsörjning.
3. Tillståndet tidsbegränsas till 30 år.
4. Tiden för oförutsedd skada sätts till 10 år.
5. I kontrollprogrammet bör, förutom mätningar av grundvattennivåer i kontrollbrunnar, även analyser av det eller de bekämpningsmedel ingå, som det funnits spår av i en av Orkla Foods Sverige AB:s brunnar.

Enskilda

G och H K samt EH, Ramslöken 13 respektive 14 uttrycker en oro för att grundvattennivån kommer att sänkas med så mycket som 0,1 m.

Deras tomtmark drabbas ofta av torra redan före midsommar. På fastigheten X har de en brunn, ca 12 meter djup som de använder till bevattning och en del andra behov. Regelmässigt sinar denna under juni eller juli månad vilket de tycker tyder på att grundvattennivån redan är låg.

De vill också uttrycka oro för ytterligare sänkt vatten i Vramsån med risk för effekter på miljön.

Handelsbolaget Alf & Lena, anför att de som ägare till fastigheten Z vill ha möjlighet att inkomma med krav om verksamheten blir lidande i framtiden.

LA, anför som ägare till fastigheterna XX, XY, XZ och YY att hon vill ha möjlighet att inkomma med krav om sin bergvärmepump med borrhör 39 m djupa och som tjänar som uppvärmningsanordning för byggnaderna å fastigheterna blir lidande i framtiden.

SÖKANDENS YTTRANDE OCH BEMÖTANDEN

Vad gäller vattenbalans, det ansökta utökade uttaget och kommunens bedömda maxuttag sett i relation till nybildningen finns detta beskrivet i den reviderade MKB:n. Överskottet är alltså ca 20 % av den uppskattade nybildningen och ca 50

% av den uppskattade nybildningen om man i stället utgår från nybildningen såsom den anges i VISS. Kristianstads kommun och OFS AB har tecknat en överenskommelse som säkerställer detta förhållande, se bilaga (**domsbilaga 1**, domstolens anm.) Denna överenskommelse inges för att utgöra en del av framtida dom i målet. I och med detta blir överenskommelsen en del av domen och därmed åberopbar av såväl företrädare för allmänna intressen som av berörda enskilda intressen.

SGU: OFS AB och kommunen har såsom angivits ovan träffat en överenskommelse som begränsar det totala uttaget. Vad gäller kontrollen av grundvattenkvaliten, är det alltså OFS AB:s förslag att detta hanteras inom ramen för egenkontrollen. Det är självfallet centralt för OFS AB att det vatten som används i livsmedelsproduktionen är fritt från bekämpningsmedel och andra föroreningar. Den kontroll som redan sker enligt livsmedelslagstiftningen, och som blir en del av egenkontrollen enligt miljöbalken, måste anses tillräcklig för att säkerställa att vattenkvaliteten är fullgod. Dokumentation i detta avseende kan om tillsynsmyndigheten så begär biläggas de årliga miljörapporterna.

Länsstyrelsen i Skåne: Med den överenskommelse som har träffats mellan OFS AB och Kristianstads kommun säkerställs att det totala grundvattenuttaget åtminstone endast uppgår till ca 80 % av nybildningen. Därigenom bör tillståndet kunna meddelas. OFS AB har ingen erinran mot att tillståndet tidsbegränsas. Dock föreslås att så sker till 30 år, vilken begränsning också föreslagits av Kommunstyrelsen i Kristianstads kommun.

Ägarna till fastigheten Y: Utförda utredningar indikerat inte att det av OFS AB ansökta vattenuttaget skulle medföra en påverkan på aktuell brunn. För det fall det i framtiden skulle kunna fastställas ett samband mellan OFS AB:s grundvattenuttag och de sinande nivåerna i fastighetsägarens brunn, bör detta rimligen kunna hanteras inom ramen för anmälan av oförutsedd skada. Med den kunskap som OFS AB besitter i dagsläget bedöms det sökta grundvattenuttaget inte ha någon påverkan av betydelse för vattenförhållandena i Vramsån.

Ägaren till fastigheten Kristianstad Y: Eventuella krav får ställas inom ramen för anmälan av oförutsedd skada.

Ägaren till fastigheten Kristianstad Z mfl: För det fall det i framtiden skulle kunna fastställas ett samband mellan OFS AB:s grundvattenuttag och en påverkan på bergvärmeanläggningen, bör detta rimligen kunna hanteras inom ramen för anmälan av oförutsedd skada.

Kristianstads kommun: OFS AB tillstyrker den begärda ersättningen.

Kommunstyrelsen i Kristianstads kommun: OFS AB kommer att agera i enlighet med den träffade överenskommelsen. OFS AB godtar att tillståndet begränsas till att gälla under 30 år samt att tiden för anmälan av oförutsedd skada förlängs från yrkade 5 till 10 år. Vad gäller kontrollen av grundvattenkvaliten, hänvisas till svaret ovan.

DOMSKÄL

Mark- och miljödomstolen har med stöd av 22 kap 16 § 2 st avgjort målet utan huvudförhandling; sökanden har uttryckt uppfattningen att huvudförhandling ej erfordras.

Lagligförklaring

Sökanden har yrkat lagligförklaring enligt 17 § lagen (1998:811) om införande av miljöbalken av tre brunnar för grundvattenuttag, betecknade B1, B2 och B3. Enligt 18 § samma lag skall frågan om lagligheten av en äldre vattenanläggning prövas enligt de bestämmelser som gällde vid anläggningens tillkomst. Brunnarna B1 och B2 har enligt ansökan anlagts 1949 respektive 1971, d.v.s. under tid då vattenlagen (1918:523) gällde. Brunnen B3 skall ha anlagts 1988, alltså medan vattenlagen (1983:291) gällde.

Vad först gäller brunnarna B1 och B2 skall alltså prövas deras överensstämmelse med 2 kap §§ 42 ff i 1918 års vattenlag i dess lydelse år 1949. Därav bör särskilt uppmärksammas 43, 44 och 47 §§. I 43 § stadgades bl.a., att vattentäkt skulle anläggas så, att ändamålet kunde utan oskäligen kostnad vinnas med minsta intrång och olägenhet för annan. Av 44 § st1 framgick, att vattentäkt inte fick anordnas så, att till följd därav fastighet berövades vatten, som erfordrades för fastighetens bruk, eller vattentäkt, som var avsedd för annat ändamål än viss fastighets förseende med vatten, icke kunde utnyttjas i huvudsakligen samma omfattning som förut eller annan eljest led men av någon betydelse, med mindre det prövades ur allmän och enskild synpunkt medföra fördel, som väsentligt övervägde olägenheterna. Vid tillämpning av detta stadgande skulle enligt §:ens st 2 iakttas, att nyttjande av vattentäkt inte finge medföra, att ett flertal fastigheter berövades erforderligt vatten för husbehovsbrukning eller att större fabrik eller annan anläggning, varav många hade uppehälle, måste nedläggas eller dess drift minskas. I 47 § 1 mom stadgades tillståndsplikt för vattentäkt som var avsedd för tillgodogörande av större vattenmängd än 300 kubikmeter om dygnet. I samband därmed bör uppmärksammas även vad som stadgades i 42 § 2 st samma kap, nämligen att vid tillämpning av dessa bestämmelser skulle två eller flera, samme ägare tillhöriga

anläggningar för tillgodogörande av samma grundvattentillgång, såframt de ej voro avsedda för helt skilda behov, betraktas som en täkt.

Mark- och miljödomstolen gör bedömningen, att det framstår som osäkert, om brunnen B1 vid sin tillkomst var tillståndspliktig, men att det saknas skäl att anta att det förelagat någon omständighet som skulle kunnat föranleda avslag på en då gjord tillståndsansökan, varför den brunnen nu kan lagligförklaras.

Vid tillkomsten av brunnen B2 var regelverket i stort sett detsamma, dock att det preciserats att reglerna avsåg grundvattentäkt, men den skillnaden hade inträtt, att Tollarps kommun genom Söderbygdens vattendomstols dom A 59/1968, meddelad den 21 oktober 1968, lämnat Tollarps kommun tillstånd att ur två brunnar på fastigheterna Västra Vram 2⁴ och Västra Vram 2⁵ tillgodogöra sammanlagt högst 3 400 m³ grundvatten per dygn. Av den ansökan som i detta mål skall bedömas framgår, att denna mängd motsvarar 1 240 000 m³ per år, att uttaget sker ur samma akvifer som det uttag som avses ske ur de brunnar som önskas lagligförklarade samt att grundvattennybildningen till denna akvifer årligen uppgår till c:a 890 000 m³. Vidare bör beaktas, att det det bör kunna hållas för visst, att uttaget ur de två brunnarna B1 och B2 sammantaget kunde förutses uppgå till mer än 300 m³ per dygn; visserligen har uttagskapaciteten inte angivits exakt för varje brunn för sig, men att brunnarna successivt anlagts måste antas ha skett på grund av en motsvarande ökning av vattenbehovet och då den sammanlagda uttagskapaciteten ur de tre brunnarna måste antas lägst uppgå till den mängd till vilken maximalt dygnsuttag i målet yrkats begränsat, alltså till 1030 m³ per dygn, framstår det som övervägande sannolikt att brunnarna B1 och B2 sammantaget måste vara avsedda för ett uttag överskridande 300 m³ per dygn och att därför anläggandet av brunnen B2 måste anses tillståndspliktigt.

Mark- och miljödomstolen bedömer, att det inte styrkts att anläggandet av brunnen B2 1971 uppfyllde kraven i 2 kap 44 § vattenlagen (1918:523). Det är härvidlag inte relevant huruvida det kan antas, att en vattenbalansberäkning hade krävts i tillståndsmålet eller ej vid den tiden. Det har inte förekommit någon anledning att

anta, att den dåtida grundvattenbildningen skulle ha väsentligt skilt sig från de värden som i dag kan antas. Fastmer får antas, att det utrymme för uttag som dåvarande Tollarps kommun – numera Kristianstads kommun – fått reserverat för sig och för kommunens invånare och företag genom vattendomen från 1968 hade lidit minskning av den ökning av uttaget som ett tillstånd till anläggandet av en brunn som – tillsammans med den tidigare utförda – kunde förväntas resultera i. Och framför allt skulle ett tillstånd ha resulterat i en risk för ett totalt uttag – tillsammans med uttaget ur de kommunala brunnarna – som skulle kunna medföra allvarliga konsekvenser för många fastigheters husbehovsförbrukning och även för uttag för näringsverksamhet.

Motsvarande gäller brunnen B3. Tillståndplikt torde ha förelegat enligt 4 kap 1 § 1983 års vattenlag. Bifall till en tillståndsansökan hade med hänsyn till 3 kap 3 § samma lag inte bort lämnas, då uttag från brunnen i fråga både hade kommit i konflikt med kommunens uttagsrätt – vilken får anses utgöra ett allmänt intresse – och därtill, för den händelse maximalt tillåtna uttag ur de nu aktuella brunnarna och de kommunala täkterna skulle komma till stånd, hade kunnat medverka till att vålla stor skada dels på akviferen, dels på naturmiljön, dels på verksamheter som varit beroende av akviferens vatten för uttag.

Ansökan om tillstånd till grundvattenbortledning

Rådighet

Sökanden har på de av denne anförda skälen den rådighet som erfordras för att ansökan skall kunna prövas.

Tillåtlighet

Som sökanden själv anført får den mängd vatten som bortleds från en grundvattenförekomst inte överstiga mängden nybildat grundvatten. Genom ovannämnda vattendom A 59/1968 har Kristianstads kommun erhållit tillstånd till grundvattenbortledning med maximalt 1 240 000 m³/år, vilket vida överstiger grundvattenbildningen till den akvifer varur de tillståndssökta uttagen är avsedda att ske. Enligt

den i målet åberopade miljökonsekvensbeskrivningen beräknas denna grundvattenbildning till c:a 890 000 m³/år.

Sökanden har emellertid ansett att detta förhållande inte utgör hinder mot bifall till ansökan med hänsyn till en mellan sökanden och Kristianstads kommun träffad överenskommelse, domsbilaga 1. Enligt denna (§ 4) förbinder sig Orkla (sökanden) och Kommunen (Kristianstad kommun) att tillsammans utvinna högst 713 000 m³/år. Under normala omständigheter – sägs det också i §:en – innebär detta att Orkla utvinner högst 213 000 m³/år och kommunen högst 500 000 m³/år. Emellertid hänvisas även till § 6 av avtalet, vari stadgas ”Om det skulle uppstå omständigheter som innebär att grundvattenbortledningen för den kommunala vattenförsörjningen kan tänkas öka kraftigt, även akut, ska kommunen så snart detta är känt meddela Orkla, så att Orkla kan vidta de åtgärder som kan krävas för att inte brist på produktionsvatten ska uppstå.” – Frågan om avtalstidens längd är inte reglerad i avtalet. – Sökanden har i anledning av föreläggande från domstolen uppgivit, att överenskommelsen i fråga ingivits för att utgöra del av en framtida dom i målet samt att den i och med detta blir en del av tillståndet och därmed åberopbar av såväl företrädare för allmänna intressen som av berörda enskilda intressen.

Mark- och miljödomstolen gör i denna del följande bedömning. Den åberopade överenskommelsen utgör ett avtal mellan två parter, sökanden och Kristianstads kommun. Sökanden synes mena, att den därtill skall förstås som en gemensam utfästelse, bindande för båda avtalsparterna gentemot tredje man. Något sådant framgår emellertid inte av själva överenskommelsen, och torde inte heller kunna följa av någon referens i blivande dom. Inte heller framgår att överenskommelsen skulle vara uppsägbar av parterna. Men framför allt innehåller inte överenskommelsens text något ovillkorligt åtagande vare sig från kommunen eller sökanden att begränsa sina uttag till värden understigande de tillståndsgivna respektive sökta. § 6 i överenskommelsen kan inte förstås på annat sätt än att kommunen förbehåller sig rätten att vid behov överskrida uttagsnivån 500 000 m³ per år. Samtidigt framstår Orklas åtagande i § 4 inte som ett ovillkorligt åtagande att, för den händelse kommunen visar sig ha behov av att överskrida nyssnämnda

nivå, minska sitt uttag i motsvarande mån för den händelse det skulle uppstå brist på produktionsvatten. Domstolen, som inte tar ställning till om det alls är möjligt att genom avtal åstadkomma begränsningar i en tillståndsgiven uttagsvolym, finner, att i vart fall det föreliggande avtalet inte har sådant innehåll att det kan medföra bifall till ansökan om tillstånd till grundvattenuttag med hänsyn till att uttaget är avsett att ske ur samma akvifer som den som utnyttjas genom de kommunala brunnarna och dessas tillstånd och till att detta tillstånd medger uttag vida överstigande den beräknade årliga grundvattenbildningen till akviferen.

Ansökan om tillstånd till grundvattenuttag skall således avslås. Därmed saknas skäl att pröva övriga väckta frågor utom frågor om godkännande av miljökonsekvensbeskrivning, om avgift och om rättegångskostnader.

Miljökonsekvensbeskrivning

Den i målet upprättade miljökonsekvensbeskrivningen uppfyller kraven i 6 kap miljöbalken och godkännes därmed.

Prövningsavgift

Domstolen finner ingen anledning att ändra vare sig den avgift som i beslut den 11 mars 2014 faststälts för målets prövning eller den tilläggsavgift som beslutat den 29 augusti 2014.

Rättegångskostnad

Ersättning för rättegångskostnad har yrkats av länsstyrelsen med 2 400 kr och Kristianstads kommun med 9 200 kr. Sökanden har medgivit kommunens yrkande, varför detta belopp skall utdömas. Sökanden har erhållit den skrift som innehåller länsstyrelsens anspråk för yttrande men har inte avgivit yttrande i detta hänseende. Länsstyrelsen är emellertid berättigad till ersättning för sina kostnader å målet och det yrkade beloppet är skäligt, varför det skall utdömas.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (DV 425)

Överklagande senast den 19 oktober 2015.

Carl-Göran Heden

Mats Käll

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Carl-Göran Heden, ordförande, och tekniska rådet Mats Käll samt de särskilda ledamöterna Tom Winge och Hans Nilsson.